

Micsoda a nemzeti könyvtár? Hát ez, éppen ez. A miénk mindenestre – hála Széchényi zsenialitásának – éppen ez. Persze mutatis mutandis, amibe azt is bele kell, bele muszáj értenünk, hogy mindazt, amit a Bél Mátyás metafora nyomán „megragadtunk”, „becspájzoltunk”, el is kell olvasni. Vagyis feltárni a *teljes* anyagot, annak *teljes tartalmát*. A tartalomszolgáltatás nemzeti könyvtárra vetített programja ez, amelynek csak „kéregszintje”, felülete, nélkülözhetetlen, de sok szót nem érdemlő aspektusa, momentuma az ún. állományfeltárás és szomszéd vidékei. A hungarikagyűjtés a fenti értelemben tehát fundamentálisan kiegészül a hungarika-tartalomszolgáltatással. Ez nóvum (és nóvum az eszköztára is, amelynek szerves, de persze alárendelt része a digitalizálás), de hát, plus ça change, plus c'est la même chose. (minél inkább változik, annál inkább ugyanaz marad).

Vajda Kornél

Nemzeti könyvtárak a nagyvilágban

A nemzeti könyvtárak feladatai

A nemzeti könyvtár egy adott ország könyvtári rendszerének – ma divatos szóhasználattal élve – zászlóshajója. Ez akkor is így van, ha a nemzeti könyvtárakkal szemben a szakmának, a rendszer többi könyvtárának gyakran fenntartásai vannak. Nem csak magyar sajátosság az, hogy általában sokkal nagyobb költségvetési támogatást feltételeznek, mint amennyit valójában kap a nemzeti könyvtár – és ennek megfelelően az elvárások is nagyobbak vele szemben, mint amelyeknek körülményei folytán meg tud felelni. Ez persze nem jelentheti azt, hogy a nemzeti könyvtárakkal szemben nem kell a legmagasabb szakmai igényeket támasztani.

A nemzeti könyvtárak zászlóshajó szerepe alapeladataikból következik. Melyek is ezek?

A CDNL (Nemzeti Könyvtárak Igazgatóinak Konferenciája) 1999-ben, bangkoki ülésén a következő meghatározást fogadta el: „egy nemzeti könyvtár eredetileg az állam által (közvetve vagy közvetlenül) alapított intézmény, amely felelős az országból származó vagy a vele kapcsolatos hiteles örökség (elsődlegesen a publikált anyagok minden típusának) átfogó gyűjtéséért, bibliográfiai számbavételéért, megőrzéséért és hozzáférhetővé tételéért; és amely felelős lehet az ország könyvtárai hatékony és eredményes működésének elősegítéséért ... ezek a felelősségek formálisan rögzítettek, rendszerint törvényben. E meghatározás szempontjából egy ország szuverén, független államot jelent.”

Az IFLA Nemzeti Könyvtári Szekciója szerint a nemzeti könyvtárak felelősségi köre országról országra változó, de hasonlóak abban, hogy magukban foglalják a nemzeti dokumentumtermés kötelezpéldány-rendeletre alapozott gyűjtését (mind a nyomtatottét, mind az elektronikusét), annak katalogizálását és megőrzését és a központi szolgáltatásokat (tájékoztatás, bibliográfia, állományvédelem,

kölcsönzés) mind közvetlenül eljuttatva a felhasználónak, mind más könyvtárak és információs központok útján.

Az IFLA hét alap- vagy magprogramja (Core Programms) közül három egyszerűen nem működhetne a nemzeti könyvtárak előbbieiben megfogalmazott alaptevékenysége nélkül („Az információhoz való szabad hozzáférés és a kifejezés szabadsága” – FAIFE, „A kiadványok egyetemes elérhetősége” – UAP, „Az egyetemes bibliográfiai számbavétel és nemzetközi MARC” – UBCIM), de a többi négy teljesítésében is meghatározó feladat hárul a nemzeti könyvtárakra („A könyvtárosság előmozdítása” – ALP, „Szerzői jogok és más jogi kérdések” – CLM, „Állományvédelem” – PAC, „Egyetemes adatáramlás és telekommunikáció” – UDT).

Egyelőre nem megnyugtatóan megoldott – még csak nem is rendezett – az elektronikus dokumentumok, különösen a csak hálózaton meglévő – „született” vagy távoli elérhetőségű – elektronikus dokumentumok hosszú távú hozzáférhetőségének, olvashatóságának a kérdése. Az e problémakör megoldását célzó nemzetközi szakmai megnyilatkozások és állásfoglalások ebben is kitüntetett szerepet szánnak a nemzeti könyvtáraknak. Az IFLA és a Nemzetközi Kiadói Szövetség (IPA) – a 3K-ban is közölt – tervezetében ez áll: „Mivel a nemzeti könyvtárak feladata, hogy a saját országukban kiadott örökséget beszerezzék és megőrizzék, és a legtöbbszörnek van tapasztalata a digitális kiadványok beszerzése terén, ezeknek a könyvtáraknak – együtt más könyvtárakkal és szervezetekkel – kellene magukra vállalniuk a fő felelősséget a digitális kiadványok hosszú távú megőrzésében.”

A Nemzeti Könyvtárak Igazgatóinak Konferenciája pedig – amint erről szintén beszámolt a 3K – létrehozott egy bizottságot a digitális dokumentumok megőrzése ügyében, és felhívta az UNESCO tagállamait, hogy „gondoskodjanak arról, hogy a digitális örökségünk megőrzését szolgáló infrastruktúra és eljárási műveletek helyben meglegyenek, és támogassák a nemzeti emlékezet intézményeit, így a nemzeti könyvtárakat és levéltárakat ebbéli erőfeszítéseikben.”

A nemzeti könyvtárak presztízse a közvélemény – és talán a használók – szemszögéből nézve nagyobb, mint az említett szakmai szempontból nézve. Ennek elsősorban a „nemzeti emlékezet” a magyarázata. És ez nemcsak pl. a kéziratári ritkaságokra, ősnymtatványokra vonatkoztatva igaz, hanem az olyan mindennapi sajtótermékekre is, mint az újságok, hetilapok, helyi kiadványok stb. Csak egy közhelynek számító példát említve ennek igazolására: a magyarországi rendszerváltozás körüli napi eseményeket egy kutató sehonnán máshonnan nem tudná olyan pontosan rekonstruálni, mint az akkor kivirágzó sajtóból: nemcsak az országos napilapokból, hanem a városok, községek helyi sajtóorgánumaiból is. Már ha ezek egyáltalán eljutottak a nemzeti könyvtárba – és ez a kérdés nyilvánvalóvá teszi azt a tényt is, hogy egy nemzeti könyvtár egyre kevésbé tudja egyedül, a könyvtári rendszer többi könyvtára nélkül ellátni feladatait. De perszenem csak és nem elsősorban a helyi kiadványokkal kapcsolatos kérdésekről van szó, hanem az elektronikus dokumentumok szakmánkra gyakorolt hatásáról, az ebből következő feladatokról, nehézségekről is.

A nemzeti könyvtári feladatokat vázolni szándékozó fejezet lezárásaképpen tisztelegjünk a magyar nemzeti könyvtár alapítója, gróf Széchenyi Ferenc emléke előtt! Végül is ez az év az őrá emlékezés éve! De nemcsak azért, mert a „gróf Széchenyi család magyar könyvtára”-t, azaz a magyar nemzeti dokumentumtermést magába

foglaló gyűjteményét a hazának adományozta, hanem azért is, mert leírta a köteles példányra alapozott nemzeti bibliográfiai számbavétel feladatát is. Idézet az alapítólevélből: „Egyébként pedig, minthogy a szerzők egyes új kiadású művekből egy példányt a Kir. (Egyetemi) Könyvtárnak kötelesek adni, az is, aki majd a Királyi Könyvtár öre lesz, köteles legyen az ilyen új kiadású művek példányait velem közölni, hogy ezek is a kinyomtatott katalógusba beleillesszessenek, és pedig abból a célból, hogy ekképpen a katalógus nem csak a régi művek szaporulatával – melyeknek megszerzésére én kész leszek minden fáradságot és költséget áldozni –, hanem még azon művekkel is növekedve, melyek újonnan nyomattak ki (melyekből maguk a művek szerzői ezután mindig ezen Országos Könyvtárnak is egy példányt kell, hogy küldjenek) a teljesség állapotába kerüljön.”

Gróf Széchényi Ferenc tehát 200 évvel ezelőtt máig ható érvényességgel megfogalmazta a nemzeti könyvtárak alapfeladatait. Ami ahhoz képest változott, csak a technikai fejlődés következménye-eredménye.

Hány nemzeti könyvtár van?

A CDNL több mint 160 nemzeti könyvtárat tart számon a világon. De emlékezzünk csak a CDNL nemzeti könyvtár definíciójára, amely szerint „egy ország szuverén, független államot jelent”, és az általa alapított nemzeti könyvtárról van szó! Általában egy országban valóban csak egy nemzeti könyvtár van. De számos ország van, amelynek nem csak egy nemzeti könyvtára van.

Nézzük a példákat!

Egy nemzeti könyvtára van pl. Ausztriának, Szlovákiának, Svájcnak, Törökországnak, Portugáliának vagy – távolabbiakat említve – Japánnak, Kínának, Ausztráliának, és egy van – remélem, nem bántódnak meg a debreceni kollégák – Magyarországnak.

Hivatalosan két nemzeti könyvtára van Olaszországnak: Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze és Biblioteca Nazionale Centrale di Roma.

A nemzetközi fórumokon egy-egy nemzeti könyvtárral szerepel Nagy-Britannia, Spanyolország, Németország vagy Kanada is. De Nagy-Britanniában a British Libraryn kívül van walesi nemzeti könyvtár, skót nemzeti könyvtár, Kanadában a Kanadai Nemzeti Könyvtár mellett van quebeci nemzeti könyvtár. Németország pedig külön történet: a mai német nemzeti könyvtár, a Die Deutsche Bibliothek 1990-ben jött létre az 1913-ban alapított lipcsei Deutsche Bücherei és az 1947-ben alapított Deutsche Bibliothek (ehhez 1970-től tartozik a berlini székhelyű Deutsches Musikarchiv) egyesítéséből, frankfurti központtal. De Münchenben (a „Szabad Bajor Állam” fővárosában) van a Bajor Nemzeti Könyvtár, értelemszerűen gazdagabb régi könyvállománnyal, mint Lipcse vagy Frankfurt, de pl. a Stuttgartban lévő baden-würtenbergi Landesbibliotheknek (ez is fordítható nemzeti könyvtárnak) is van eredeti korvinája.

Oroszország: ismeretes, hogy a Szovjetunió nemzeti könyvtára a moszkvai Lenin Könyvtár volt. Ma Oroszország nemzeti könyvtára Szentpétervárott van, és ez a volt leningrádi Szaltikov–Scsedrin Könyvtár, ami a Szovjetunió idején is az Orosz SZSZK nemzeti könyvtára volt. A volt Lenin Könyvtár ma Orosz Állami

Könyvtár. Az oroszok azonban minden nemzetközi fórumon mindkét könyvtárat felvonultatják.

A XX. század utolsó évtizedének politikai változásai igencsak megnövelték az európai és ázsiai nemzeti könyvtárak számát.

Csehszlovákia felbomlásával mindkét utódállamnak önálló nemzeti könyvtára lett.

Hasonló helyzetet eredményezett Jugoszlávia széthullása is a szlovén, horvát, macedóniai, bosznia-hercegovinai önálló nemzeti könyvtár létrejöttével. Jugoszláviában ma van egy szerb nemzeti könyvtár Belgrádban és egy montenegrói nemzeti könyvtár Cetinjében. (Az már csak hab a tortán, hogy az újvidéki székhelyű Matica Srpska rangosabb könyvtárnak tartja magát, mint a belgrádi nemzeti könyvtárat – talán nem is alaptalanul.)

A Szovjetunió széthullása is egy sor önálló nemzeti könyvtár létrejöttével járt Európában és Közép-Ázsiában. A „könyvtár létrejötté” persze nem úgy értendő, hogy új könyvtárat alapítottak, hanem úgy, hogy egy addig más funkciójú könyvtár – pl. szovjet szövetségi köztársasági könyvtár – lépett elő egy szuverén állam nemzeti könyvtárává. A nemzeti könyvtár megléte gyakran a frissen kivívott nemzeti függetlenség egyik fontos jelképe lett. Különösen áll ez a balti országokra. Észtország nemzeti könyvtárát pl. 1918-ban alapították, az ő szóhasználatukkal élve a polgári Észt Köztársaság idején. Észtország szovjet bekebelezése után, 1944-ben a nemzeti könyvtárat egyszerű közkönyvtárrá minősítették vissza. 1988-ban, tehát már a nemzeti öntudat egyre erőteljesebb ébredésének, kibontakozásának idején, de még a Szovjetunióban a könyvtár visszanyerte nemzeti könyvtári rangját. Ma pedig az 1993-ra elkészült impozáns új nemzeti könyvtár-épület Tallinn egyik jellegzetessége.

Az 1995-ös IFLA konferencia nemzeti könyvtári szekciójának ülésén Törökország képviselője beszámolt annak a helyzetfelmérésnek az eredményéről, amelyet a törökök végeztek – a nagyobb testvér jogán, gondolom – a függetlenné vált egykori szovjet muzulmán országok nemzeti könyvtárának helyzetéről. Az üzbegek, kazah, tadzsik, kirgiz, türkmén kollégák az IFLA konferenciák és CDNL ülések rendszeres résztvevői.

A nemzeti könyvtárak típusai

Feladatukat tekintve a nemzeti könyvtáraknak három típusuk van.

A legtöbb könyvtárnak csak nemzeti könyvtári feladatai vannak. Ilyen pl. a magyar, az osztrák, a szlovák, a német, a francia nemzeti könyvtár. Persze a „csak nemzeti könyvtári feladat” is igen különböző lehet – gondoljunk csak az IFLA Nemzeti Könyvtári Szekció meghatározására, és vegyük példának a szintén csak nemzeti könyvtári feladatokat ellátó British Libraryt, amely magába olvasztotta többek között az állami találmányi hivatal könyvtárát, az angol könyvtáros egyesület könyvtárát, a szolgáltatásai révén Magyarországon is jól ismert, Boston Spaban működő egykori British Lending Libraryt, és ma természetesen mindezek funkcióit is vállalja, viszi tovább mint brit nemzeti könyvtár.

Nemzeti könyvtár és országgyűlési könyvtár. Ebbe a típusba tartozik a világ legnagyobb könyvtára, a washingtoni Library of Congress a maga 120 millió

könyvtári egységével. Ez egyrészt valóban az amerikai kongresszus könyvtára is és egyúttal az Amerikai Egyesült Államok nemzeti könyvtára. Ugyancsak parlamenti könyvtári feladatokat is ellát a japán nemzeti könyvtár, a National Diet Library.

A kettős feladatú nemzeti könyvtárak legnagyobb csoportját az egyetemi könyvtári feladatokat is ellátó nemzeti könyvtárak alkotják. Ez a megoldás főleg Európára jellemző. Néhány példa: Horvátország, Szlovénia, Macedónia, Bosznia-Hercegovina (a volt Jugoszlávia utódállamaiban tehát mind egyetemi könyvtárak vették át a szuveréné vált állam nemzeti könyvtárának feladatait), továbbá Izland, Izrael stb. A felsorolt országokban mind „nemzeti és egyetemi könyvtár” a könyvtár megnevezése. Finnországban viszont az elnevezés így hangzik: Helsinki Egyetemi Könyvtár. Finnország Nemzeti Könyvtára.

A nemzeti könyvtárak elnevezése

Mindenekelőtt különbséget kell tenni az adott ország hivatalos nyelvén (nyelven), illetve a világnyelveken, mindenképp az angol nyelven történő megnevezés között – mint ahogy van is különbség.

A legtöbb nemzeti könyvtár nevében szerepel a „nemzeti könyvtár” megnevezés, mind a nemzeti, mind az idegen – az egyszerűség kedvéért szorítkozunk csak az angolra – névben. Példák:

Österreichische Nationalbibliothek – Austrian National Library
Eesti Rahvusraamatukogu – National Library of Estonia
Bibliothèque Nationale de France – The French National Library
Leabharlann Náisiunta na hÉireann – National Library of Ireland

A fenti esetekben mind a nemzeti nyelvű, mind az angol (idegen) nyelvű megnevezésben szerepel az adott ország neve is. Gyakori eset, hogy a saját nyelven csak „nemzeti könyvtár” a könyvtár neve, és csak az idegen nyelvű változatban tüntetik fel, hogy mely ország nemzeti könyvtáráról van szó, pl.:

Nasjonalbiblioteket – The National Library of Norway
Mili Kütüphanesi – National Library of Turkey
Biblioteca Nacional – National Library of Portugal

Egyszerűen – és nem minden öntudat nélkül – „Német Könyvtár”, illetve „Brit Könyvtár” Németország, illetve Nagy-Britannia nemzeti könyvtárának a neve:

Die Deutsche Bibliothek – The National Library of Germany
The British Library – ők az angolon kívül nem is adnak meg más nyelvű megnevezést.

Az alkotmányos monarchiák egy részében „királyi könyvtár” a nemzeti könyvtár neve a saját nyelvükön:

Det Kongelige Bibliotek – The Royal Library (Dánia)
Koninklijke Bibliotheek – The National Library of Netherlands
Kungliga Biblioteket, Sveriges nationalbiblioteket – The Royal Library, National Library of Sweden

A nemzeti és egyetemi könyvtárak a nevükben is kifejezik ezt a kettős funkciót:
Nacionalna i sveucilisna knjiznica – National and University Library, Zagreb (Horvátország)
Narodna i univerzitetna knjiznica v Ljubljani – National and University Library, Ljubljana
The Jewish National and University Library

A nemzeti és országgyűlési könyvtárak közül a Library of Congress nevében csak az utóbbi szerepel, a japánéban viszont benne van a nemzeti is, legalábbis angolul: National Diet Library (a japán megnevezéstől tekintsünk el).

Az OSZK azok közé a nemzeti könyvtárak közé tartozik, amelyek valakinek – alapító vagy más szempontból jeles személy – nevét viselik elnevezésükben. Még néhány példa:

Lietuvos Nacionaline Martyno Mazvydo Biblioteka – az első litván könyv (XVI. század) szerzője után.

Cirill és Metód nevét viseli a bolgár nemzeti könyvtár: Narodna Biblioteka Sv Sv. Kiril i Metodii.

Narodna i univerzitetska biblioteka „Sv.Kliment Ohridski” – a macedóniai könyvtár nevében szereplő Szent Klement (830–916) alapította az első szerzetesi könyvtárat Ohridban, mind a bolgárok, mind a macedónok szellemi örökségüknek tekintik.

Még néhány érdekesebb elnevezés:

Biblioteca Apostolica Vaticana – Vatikáni Könyvtár

Slovenská národna kniznica v Matici slovenskej – Szlovák nemzeti könyvtár a Matica Slovenskában.

A több nyelvű könyvtárnevek:

Koninklijke Bibliotheek van Belgie/Bibliothèque royale de Belgique – flamand (holland nyelvjárás), illetve vallon (francia nyelvjárás) nyelven,
Schweizerische Landesbibliothek – német, Bibliothèque nationale Suisse – francia, Biblioteca nazionale svizzera – olasz és Biblioteca nazionale Svizzera – rétoromán nyelven.

A köteles példányokról

Amint az IFLA Nemzeti Könyvtári Szekciójának definíciója is utal rá, a nemzeti könyvtárak kötelespéldány-jogszabály (-törvény, -rendelet) alapján gyűjtik a nemzeti dokumentumtermést. Az utóbbi évek jogszabály-módosításai arra irányultak, hogy a kötelespéldány-szolgáltatás kiterjedjen az elektronikus dokumentumokra is.

Érdekesképpen megemlítenéd, hogy két európai ország van, ahol nincs kötelespéldány-jogszabály: Hollandia és Svájc. A nemzeti dokumentumtermés begyűjtése azonban itt sem jelent különösebb gondot, mivel a kiadók önként, jogi szabályozás nélkül is szívesen adnak egy példányt publikációikból a nemzeti könyvtárnak. (Sőt a svájci nemzeti könyvtár ezt az egy példányt ki is kölcsönzi, ha kéri. Kérdésemre, hogy nem jelent-e ez állományvédelmi szempontból veszélyt a könyv-

vekre nézve, az volt a válasz, hogy nem, mert a svájciak vigyáznak a kölcsönvett könyvre.)

A nemzeti könyvtárak olvasói

A nemzeti könyvtárak általában nyitottak minden olvasó előtt. Olvasóik java részét – legalábbis létszámban – az egyetemi hallgatók teszik ki. Igaz ez azokra a nemzeti könyvtárakra is, amelyek nem egyetemi könyvtárak is egyben. Ez alól említésre méltó kivétel a British Library: a BL csak akkor fogad egyetemi hallgató olvasót, ha az olyan dokumentumot keres, amely csak a BL-ban van meg. Egyéb esetekben tájékoztatják az egyetemi hallgató (és más) olvasót, hogy az adott dokumentum melyik más könyvtárban van meg, és megkérlik őt, fáradjon el oda. Igaz persze, hogy ott az egyetemi könyvtárak kötelessége a hallgatók ellátása, és állományban, szolgáltatásban fel is vannak készülve erre. Ellenpéldaként említhető Dánia, Észtország, Franciaország, ahol a könyvtárápítkezésnek köszönhetően mód van igen nagy számú olvasó fogadására, kiszolgálására, szinte népkönyvtári jelleggel.

A nemzeti könyvtárak szervezetei

Már volt szó arról, hogy az IFLA keretében működik a Nemzeti Könyvtári Szekció (National Libraries Section).

A világ összes nemzeti könyvtárát átfogó szervezet a CDNL, a Nemzeti Könyvtárak Igazgatóinak Konferenciája (Conference of Directors of National Libraries). Ez a szervezet általában évente egyszer ül össze, az IFLA konferenciák alkalmával. Ez elvben független az IFLA konferenciától és közgyűléstől, de mivel a gyakorlatban ilyenkor jön össze a legtöbb igazgató a világból, az IFLA konferencia egyik napján a CDNL titkárságának és a rendező ország nemzeti könyvtárának szervezésében tanácskozik a CDNL. Ezen, többek között, beszámolnak a nemzeti könyvtárak regionális szervezeteinek a tevékenységéről is. A regionális szervezetek:

ABINIA: Az Ibéro-Amerikai Könyvtárak Nemzeti Egyesülete

CDNLAO: Az Ázsiai és Óceániai Nemzeti Könyvtár Igazgatók Konferenciája

CDNLSEA (nem hivatalos rövidítés): A Nemzeti Könyvtár Igazgatók Konferenciája Délkelet-Ázsiából

SCANUL-ECS: A Nemzeti és Egyetemi Könyvtárak Állandó Konferenciája – Kelet-, Közép- és Dél-Afrika,

CENL: Az Európai Nemzeti Könyvtár Igazgatók Konferenciája.

Ez utóbbiról kissé részletesebben: tagjai az Európa Tanácshoz tartozó országok nemzeti könyvtári igazgatói. 1987 óta ülésezik évente. 1991-ben Bécsben rendeztek egy kelet-nyugati konferenciát, erre Magyarország képviselőit is meghívták. Mivel Magyarország azóta az Európa Tanács tagja, azóta rendszeresen képviselteti magát a CENL üléseken. Az idei konferencia házigazdája az Országos Széchényi Könyvtár lesz.

A CENL tevékenységét a következő kérdéskörre összpontosítja:

- az országok könyvtárügyének harmonizációja és innovációja,
- az új információs technológia alkalmazása a könyvtárakban,
- az adatszerkezetek és a kommunikációs interfészek szabványosítása egy európai hálózaton belül,
- a fontos európai gyűjtemények állományvédelme.

A CENL-nek van egy közös honlapja, a GABRIEL: **GA**teway and **BR**idge to Europe's national **L**ibraries (Kapu és híd az európai nemzeti könyvtárakhoz).

A Gabriel elnevezés egyúttal tisztelgés az egyik első könyvtárelméleti mű szerzője, Gabriel Naudé előtt is, sőt még az ótestamentumi Gábiel arkangyalra is utalni akarnak vele.

A nemzeti könyvtári építkezésekről

Általános tapasztalat, hogy az elektronikus dokumentumok számának egyre dinamikusabb növekedése ellenére sem csökken a nyomtatott dokumentumok mennyisége. Sőt: az utóbbi másfél évtizedben végbement politikai változások egyik következménye e téren, hogy a tilalmaktól megszabadult volt szocialista országok szinte máig sem tudtak betelni az így kapott lehetőséggel, és rengeteg új kiadvány jelenik meg, igaz, értékes és értéktelen egyaránt, és általában jóval kisebb példányszámban, mint a szocialista könyvkiadás idején. Mindez – az információhoz való szabad hozzáférés biztosításának kötelezettsége, a felsőoktatásban részt vevők számának növekedése mellett – a nemzeti könyvtárak számára azt jelenti, hogy növelni kell a raktári kapacitásukat és szolgáltatási lehetőségeiket. Ennek következményeként (is) jelentős nemzeti könyvtári építkezéseknek lehetünk tanúi Európában az utóbbi években, évtizedben.

Észtország: még az Észt SZSZK-ban kezdték építeni a nemzeti könyvtár új épületét Tallinban. 1993-ban fejezték be. A monumentális épületben 5 millió kötetnek van hely, és 1070 olvasói helyével gyakorlatilag egy óriási népkönyvtárként működik, számos kulturális rendezvény színhelye is.

Dánia: a dán királyi könyvtár egy (jellemző építőanyaga, a sötét üveg után) „fekete gyémánt”-nak becézett hatalmas olvasószolgálati komplexummal gyarapodott, amit 1999. szeptemberében avattak fel.

Svájc: a Bern szívében lévő nemzeti könyvtár épületének bővítése egy föld alatti raktár építésével kezdődött, majd a munkahelyek és olvasói terek teljes átépítésével, rekonstrukciójával folytatódott. Az egy éve újra megnyitott épület gyakorlatilag új nemzeti könyvtári épület.

Horvátország: a horvát nemzeti és egyetemi könyvtár számára 1913-ban építettek korszerű épületet, 1995-ben pedig egy új épületet kapott.

Lengyelország: a nyolcvanas években épült fel a nemzeti könyvtár új épülete.

Csehország: a cseh nemzeti könyvtár klementinumbeli helyén nem volt mód a bővítésre. Prágán kívül egy volt gyáregyületet alakítottak át korszerű könyvraktárrá, és ide költöztették – pontosabban itt állították fel az OSZK volt állományvédelmi főosztálya mintájára szervezett – állományvédelmi részlegüket. A megoldás egyet-

len hátránya, hogy naponta többszöri fuvarral lehet csak megoldani az olvasók kiszolgálását.

Ausztria: a Hofburg épületkomplexumában lévő nemzeti könyvtár 1992-ben egy föld alatti raktárral – és a hozzá kapcsolódó olvasói terekkel (mikrofilmolvasó, nagy méretű dokumentumok olvasója) – bővült. Az OSZK nem utolsósorban ennek mintájára szeretné megépíteni föld alatti raktárát.

Nagy-Britannia: a British Muscum épületéből 1999 júniusára költözött át véglegesen a British Library London St. Pancras negyedében felépült szép új épületébe. (Hátrahagyva a több magyar író által is megemlített kerek olvasótermet, ahol tábla jelzi Marx egykori törzshelyét.) Az 1998. június 5-én tartott ünnepélyes avatásról és magáról az épületről a 3K 1998. szeptemberi számában beszámoltunk.

Franciaország: Francois Mitterand elnök 1988. július 14-én jelentette be, hogy egy nagyon nagy és új típusú könyvtárat fognak építeni, a Bibliothèque de France-t, Párizs Tolbiac városrészében. Maga az épület 1990-től 1995-ig épült, és 1997 decemberében nyitották meg a közönség előtt. Közben, 1994. január 3-ával létrehozták a Rue de Richelieu-n lévő Bibliothèque Nationale és az épülő új Bibliothèque de France, továbbá az Arsenal könyvtár, valamint az Operaház könyvtára és múzeuma egyesítésével Franciaország új nemzeti könyvtárát Bibliothèque Nationale de France néven. A Tolbiacban lévő, Francois Mitterand nevét viselő új épületben mintegy 10 millió kötet nyomtatott dokumentum – közté 200 000 ritka nyomtatvány –, 350 000 cím (!) periodikum, 76 000 mikrofilm, 950 000 mikrofilmlap, továbbá 100 000 digitalizált dokumentum, 900 000 hangzó anyag és 90 000 videodokumentum áll az olvasók rendelkezésére. A kutatók részére fenntartott könyvtár mellett 1600 férőhelyes olvasói tér áll minden 16. életévét betöltött állampolgár rendelkezésére.

Németország: 1997. május 14-én avatták fel ünnepélyesen Frankfurtban a Die Deutsche Bibliothek új épületét. Az eseményről és az épületről 1997. júniusi számunkban olvashatnak részletesebben.

Egyéb adatok, hozzáférhetőségek

GABRIEL:

OSZK honlap–Ugródeszka–Nemzeti könyvtárak Európában vagy közvetlenül: <http://www.kb.nl/gabriel/en/welcome.html> Ez angol nyelvű. Ha valaki németül vagy franciául szeretné olvasni, az /en/ helyett /de/, illetve /fr/ írandó.

NEMZETI KÖNYVTÁRAK EURÓPÁBAN:

OSZK honlap–Ugródeszka–Nemzeti könyvtárak Európában, vagy közvetlenül: <http://www.kb.nl/gabriel/en/countries.html>

NEMZETI KÖNYVTÁRAK A VILÁGBAN:

OSZK honlap–Ugródeszka–Nemzeti könyvtárak a világban, vagy közvetlenül: <http://www.ifla.org/II/natlibs.htm>

Poprády Géza